

Barnemishandling under covid-19: en hurtig kartleggingsoversikt

Child maltreatment during Covid-19: a rapid mapping review

Heid Nøkleby

Forsker, Folkehelseinstituttet, Oslo

heid.nokleby@fhi.no

Rigmor C. Berg

Forsker og avdelingsdirektør, Folkehelseinstituttet, Oslo

rigmor.berg@fhi.no

Ashley E. Muller

Forsker, Folkehelseinstituttet, Oslo

ashleyelizabeth.muller@fhi.no

Heather M. Ames

Forsker, Folkehelseinstituttet, Oslo

heather.ames@fhi.no

Sammendrag

Covid-19-pandemien og påfølgende smittevernstiltak, samfunnsnedstengning, arbeidsledighet og usikkerhet rammet hele befolkningen i 2020. Det er uklart i hvilken grad og på hvilken måte pandemien har fått konsekvenser for utsatte barn og unge, for eksempel når det gjelder mishandling. Vi utførte en hurtig kartleggingsoversikt, som er en type systematisk kunnskapsoppsummering, med forenklete metodiske steg relativt til standard fremgangsmåte i en full systematisk oversikt. Etter et omfattende litteratursøk i flere internasjonale databaser inkluderte vi sju studier. Fem av disse var registerstudier fra USA som målte innrapportert eller anmeldt mishandling eller igangsatte barnevernssaker. Studiene viste en klar nedgang etter covid-19, sammenlignet med tidligere år. Forfatterne refererer til annen forskning som kan tyde på at nedgangen ikke skyldes faktisk lavere forekomst av mishandling, men i stedet manglende oppdagelse og rapportering. Forfatterne peker videre på muligheten for at det har vært en økning i mishandling, gitt pandemiens belastninger på familiene når det gjelder økonomi, arbeid og stress. Det er ennå ikke sikkert om denne trenden ses i Norge, men beslutningstakere og tjenestutøvere i kontakt med barn og unge bør være aktsomme overfor situasjonen.

Nøkkelord

Covid-19, barnemishandling, systematisk kartleggingsoversikt, nedstengning

Abstract

The Covid-19 pandemic and subsequent infection control measures (e.g. lockdown), unemployment, and general uncertainty impacted the world in 2020. The degree to which the pandemic has had adverse consequences for at-risk children and youth, for instance in terms of maltreatment, is uncertain. We conducted a rapid systematic mapping review, a type of systematic review with simplified methodological steps relative to the standard steps in a systematic review. Following a thorough literature search in a number of international databases, we included seven studies. Five

of these are registry studies from the USA which measured the number of reported cases of child maltreatment or substantiated reports of maltreatment. The studies suggested a clear reduction in reported cases after the start of the pandemic compared with earlier years. However, based on evidence from related research, the authors concluded that abuse itself had likely not decreased. Instead, they suggested case detection and reporting had decreased. Further, they suggest that there may have been an increase in maltreatment, given the economic, unemployment and stress-related challenges the pandemic has placed upon families. It is not yet certain if the trend of a reduction in reported maltreatment is an actuality in Norway, but decision-makers and those working with child services for children and youth should be aware of the possibility.

Keywords

Covid-19, child maltreatment, systematic mapping review, lockdown

Introduksjon

Covid-19-pandemien

Covid-19-pandemien og påfølgende smittevernstiltak, samfunnsnedstengning, arbeidsledighet og usikkerhet rammet hele befolkningen i 2020. Det er uklart i hvilken grad og på hvilken måte pandemien har fått og får konsekvenser for utsatte barn og unge på kort og lang sikt, og det er viktig å få kartlagt den kunnskapen vi har om dette per i dag slik at nødvendige tiltak kan iverksettes og anbefalinger gis. I Norge satte regjeringen i april 2020 ned en tverrfaglig koordineringsgruppe for tjenestetilbudet til utsatte barn og unge under covid-19-pandemien (Bufdir, 2020a). Gruppen har vurdert tjenestetilbudet til barn og unge under pandemien og jevnlig levert statusrapporter til Barne- og familiedepartementet – i alt 10 rapporter før nyttårsskiftet 2020–2021. I siste rapport publisert desember 2020, beskrives status i tjenestene gjennom året målt på fem tidspunkt (mai, juni, august, september og november) fra spørreundersøkelser til blant andre barnevern, familievern og helsestasjoner (Bufdir, 2020b). Rapporten viser nasjonale trender gjennom året når det gjelder henvendelser til tjenestene, graden av fysiske møter, hjemmekontor og avlysninger av avtaler med brukere (svarprosentene varierer). Overordnet ses en trend der det gikk fra klart færre henvendelser, færre fysiske møter, utstrakt bruk av hjemmekontor og hyppigere avlysninger i mai 2020, til endringer i retning normalisering rundt august måned og noe tilbakegang gjennom høsten. Bufdir vurderte i desember 2020 at status for bekymringsmeldinger til barnevernet, akutt plasseringer, anmeldelser og besøk i krisesentrene så langt ikke viste tydelige nasjonale trender, men basert på statistikk og tilbakemeldinger fra Fylkesmenn og andre så det ut til å være betydelige lokale variasjoner; i noen områder mottas det flere meldinger, andre steder færre (Bufdir, 2020b). Årsaker til dette er ikke undersøkt.

Mishandling av barn

Det finnes i dag mye forskning og mange forskningsoversikter som viser at ulike former for mishandling kan gi varige skader på barn og unge, i form av skader på biologisk regulering og utvikling av hjernen (Anda et al., 2006; Teicher, Samson, Anderson, & Ohashi, 2016) og langsiktige skader som kognitive svekkelser (Young-Southward, Eaton, O'Connor & Minnis, 2020), dårlig følelsesregulering (Gruhn & Compas, 2020), psykiske lidelser (Gardner, Thomas & Erskine, 2019), rusmiddelproblemer (Halpern et al., 2018), relasjonelle problemer (Pacheco, Irigaray, Werlang, Nunes, & de Lima Argimon, 2014) og alvorlige somatiske sykdommer (Widom, 2014). I tillegg ses store samfunnsmessige kostnader knyttet til mishandling av barn (Brown, Fang & Florence., 2011; Rasmussen & Vennemo 2017).

Vi vil anmerke at vi i denne artikkelen bruker begrepene mishandling (*maltreatment*), overgrep (*abuse*) og vanskjøtsel (*neglect*). Det er i tråd med engelsk/nord-amerikansk

begrepsbruk, men utelater dermed det mer i Norge benyttede (overordnede) begrepet omsorgssvikt. Videre vil begrepene ha noe ulike definisjoner i ulike land og stater; i California, USA er f.eks. overgrep mot barn (*child abuse*) i loven definert som å «påføre fysisk skade eller grusom straff mot et barn (f.eks. å slå et barn hardt nok til at det oppstår et merke eller slå et barn med et belte hardere enn hva som kan anses 'rimelig')» (vår oversettelse, Barboza, Schiamburg & Pacht, 2020, s. 4). Dette er dermed en smalere forståelse av fysiske overgrep enn i Norge, hvor det å slå et barn ikke er lov i det hele tatt (Barnevernloven § 30, tredje ledd).

Forskning viser også at det som regel er mange og interagerende faktorer som fører til at foreldre eller andre omsorgsgivere utsetter sine barn for en eller flere typer mishandling eller omsorgssvikt. En utbredt grunnforståelse er at mishandling av barn skjer som en følge av et samspill mellom risikofaktorer og beskyttende faktorer på flere nivåer – ofte i tråd med en utviklingsøkologisk eller sosioøkologisk modell (Belskys, 1993; Bronfenbrenner, 1979). En ny forskningsoversikt (Austin, Lesak, & Shanahan, 2020) peker på viktige risikofaktorer for mishandling av barn: individnivå (barnets alder, særlige behov mht. sykdom eller funksjonshemming), familienivå (fattigdom, foreldres psykiske lidelser eller rusmiddelavhengighet, vold mellom foreldrene), bomiljø (kriminalitet og vold i nærmiljøet, opphopning av fattigdom, arbeidsløshet, boligproblemer) og samfunnsnivå (økonomisk politikk, likestilling mellom kjønnene). En omfattende gjennomgang løfter frem betydningen av det selv å ha vært utsatt for mishandling på det å mishandle barn, i samspill med andre faktorer som må være til stede (Berzenski, Yates & Egeland, 2014). Fattigdom er klart assosiert med mishandling av barn (Drake & Jonson-Reid, 2014), men de spesifikke årsakssammenhengene kan være mange. Det påpekes at det kan være ulike samspillende faktorer og ulike mekanismer bak de forskjellige formene for mishandling som fysiske overgrep, seksuelle overgrep, emosjonelle overgrep og vanskjøtsel (Korbin & Krugman, 2014). Studier av vold og overgrep mot barn og unge i Norge (Hafstad & Augusti, 2019; Mossige & Stefansen, 2007; 2016) har lignende funn. Studiene viser at viktige risikofaktorer er dårlig familieøkonomi, foreldres rusproblemer samt ikke-vestlig bakgrunn.

En fersk norsk studie fra 2020 foretatt av forskere ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), viste ungdommers (13–16 år, N=3575) erfaringer med vold, overgrep og psykisk helse primært de ukene skolene var stengt våren 2020 (Hafstad & Augusti, 2020; svarprosent 72,5 blant de 30 deltakende skolene). Undersøkelsen viste at 15 prosent oppga at de hadde vært utsatt for psykisk (hyppigst), fysisk eller seksuell vold i denne perioden, og 8 av 10 hadde opplevd dette hjemme. (Psykisk vold ble definert som gjentatte tilfeller av psykiske krenkelsler.) En stor majoritet (82,7 %) av de som hadde opplevd vold eller overgrep, hadde også opplevd dette *før* skolenedstengningen, mens 17,3 prosent opplevde det for første gang. Analysen av risikofaktorer viste at særlig én faktor hang sterkt sammen med å ha vært utsatt for vold eller overgrep under pandemien: det å ha vært utsatt for vold eller overgrep *tidligere* i livet.

At et barn blir utsatt for mishandling, vold eller omsorgssvikt av sine omsorgspersoner, kan varsles til barnevernsmyndigheter, politi eller lignende av barnet selv, øvrig familie, naboer, venner eller andre som er i kontakt med barnet og/eller familien. Ifølge statistikk fra Statistisk sentralbyrå (SSB), presentert på Bufdirs nettsider (Bufdir, 2020c), kom det i Norge i 2019 bekymringsmeldinger til barnevernet fra barnevernstjenesten selv (ca. 14 %), politiet (14 %), skolen (12 %), mor/far/foresatte (8 %), andre privatpersoner (7 %), lege/sykehus/tannlege (7 %), barnevernsvakta (6 %), helsestasjon/skolehelsetjeneste (5 %), barnehage (5 %) samt andre grupper/ instanser med lavere prosentandeler. Det er imidlertid stor forskjell på hvor mange av bekymringsmeldingene som går videre til undersøkelsessa-

ker; for eksempel henlegges 35 prosent av politiets bekymringsmeldinger, men kun 6,7 prosent av barnehagenes bekymringsmeldinger (Bufdir, 2020c). Dette endrer noe på betydningen av instansenes innrapportering, med hensyn til rekkefølgen over. I andre land kan disse tallene se annerledes ut. I USA kom f.eks. bekymringsmeldingene i 2018 hovedsakelig fra lærere og annet skolepersonell (20,5 %), politi o.l. (18,7 %), ansatte i sosialtjenesten (10,7 %) og helsepersonell (10,5 %) (Administration for Children and Families, 2020).

Det er relevant å se tematikken i sammenheng med hva forskningen internasjonalt sier om barn, unge og mishandling i hjemmet under pandemien. Vårt forskningsspørsmål i denne studien er: Hva er konsekvensene av covid-19-pandemien når det gjelder mishandling av barn og unge? Studien er en del av et større prosjekt som er detaljert beskrevet i Nøkleby, Berg, Muller & Ames (2021).

Metode

Vi utførte en hurtig kartleggingsoversikt, som er en type systematisk kunnskapsoppsummering, med forenklete metodiske steg relativt til standard fremgangsmåte i en full systematisk oversikt, for å fremskynde resultatpublisering (Arksey & O'Malley, 2005; Levac, Colquhoun & O'Brien, 2010). Forenklingen innebar at vi ikke utførte en systematisk syntese av studienes resultater, ei heller vurderte studienes risiko for systematiske skjevheter.

Tabell 1. Metode i hurtig kartleggingsoversikt

Metodisk trinn	Innhold
Forskningsspørsmål	Hva er konsekvensene av covid-19-pandemien når det gjelder mishandling av barn og unge?
Inklusjonskriterier	Konkret omhandle mishandling, vold, overgrep eller omsorgssvikt mot barn eller unge, data være gitt av barn og unge selv, foreldre/foresatte eller hentet fra register
	Data fra covid-19-pandemien
	Empirisk kvantitative eller kvalitative studier, inkl. preprints
	Land innen OECD, engelsk eller skandinavisk språk
Systematisk litteratursøk	Vi gjorde litteratursøk i uke 39–40 i 2020 i åtte akademiske databaser (inkl. PubMed, EMBASE og PsycINFO) samt databaser for pågående studier
	Vi søkte i tillegg i bl.a. institusjonsarkiver og Google Scholar
Screening	To forskere utførte uavhengig av hverandre vurderinger av hver tittel/sammendrag og deretter av mulig relevante fulltekster; uenigheter ble løst ved diskusjon
Datauttrekk	Én forsker hentet ut relevante data fra inkluderte studier, én annen kontrollerte
	Data: studiedesign, problemstilling, land, karakteristika ved utvalget, hvordan data var innhentet, når studien var gjennomført, to hovedutfall for hver studie og tilhørende resultater
Vurdering av risiko for skjevheter	Vi utførte ikke vurdering av risiko for systematiske skjevheter
Syntese	Vi utførte ikke systematisk syntese av studienes resultater eller vurderte tillit til disse
Sammenstilling av resultater	Vi sammenstilte data fra de inkluderte studiene

Se ytterligere detaljer om metode i hovedrapporten (Nøkleby et al., 2021).

Resultater

Studiene

Vi leste 3500 referanser (titler/sammendrag) og av disse 169 publikasjoner i fulltekst. Vi identifiserte sju studier som omhandlet mishandling av barn og unge under covid-19-nedstengningen (tabell 2). Alle de sju inkluderte studiene var fra USA, eventuelle avgrensede områder er vist i tabellen. Det var fem longitudinelle studier basert på registre og to tverrsnittstudier. De fem longitudinelle studiene undersøkte endringer i innrapporterte tilfeller av mishandling og/eller bekreftede tilfeller der barnevernssak var åpnet. De to tverrsnittstudiene undersøkte faktorer som kan være assosiert med barnemishandling. Seks av sju studier inkluderte utvalg bestående av barn og ungdom 0–18 år, mens én inkluderte barn 0–12 år. Datainnsamlingen ble foretatt i første halvår 2020, i hovedsak mars–april. I de longitudinelle studiene var det også samlet inn data før covid-19 (før 2020).

Tabell 2. Beskrivelse av inkluderte studier

Studie	Land	Studiedesign	Problemstilling	Utvalg	Datainn-samling
Barboza et al. (2020)	USA (Los Angeles)	Longitudinell	Å undersøke forekomst av barnemishandling i relasjon med covid-19 i Los Angeles	N=1275 (register) Barn og ungdom 0–18 år	Mars–juli (og før covid-19)
Baron et al. (2020)	USA (Florida)	Longitudinell	Å undersøke hvorvidt skolestenging er relatert til rapportert barnemishandling i Florida	N=13 032 (register) Barn og ungdom 0–18 år	Mars–april (og før covid-19)
Brown & Doom et al. (2020)	USA (Rocky Mountain-regionen)	Tverrsnitt	Å undersøke påvirkning av covid-19 på foreldrestress og risiko for barnemishandling	N=183 Foreldre med barn 0–18 år	April–mai
Bullinger et al. (2020)	USA (Indiana)	Longitudinell	Å undersøke om det er sammenheng mellom tid hjemme og rapportert barnemishandling i Indiana	N= ikke oppgitt (register) Barn og ungdom 0–18 år	Mars–april (og før covid-19)
Lawson et al. (2020)	USA	Tverrsnitt	Å undersøke faktorer relatert til barnemishandling (f.eks. arbeidsledighet)	N=363 Foreldre med barn 0–12 år	April–mai
Rapoport et al., (2020)	USA (New York)	Longitudinell	Å undersøke endringer i antall meldinger om barnemishandling og antall barnevernssaker i New York (før og etter covid-19)	N=10 842 (register) Barn og ungdom	Mars–mai (og før covid-19)
Whaling et al. (2020)	USA (New York)	Longitudinell	Å undersøke endringer i bruk av og behov for tjenester relatert til barnevern og barnemishandling i New York	N=ikke oppgitt (register) Barn og ungdom 0–18 år	Januar–mars (og før covid-19)

Rapportert mishandling og nyåpnede barnevernssaker under covid-19

Baron, Goldstein & Wallace (2020) undersøkte antall tilfeller av barnemishandlinger innmeldt til *Florida Child Abuse Hotline*, fra alle 67 fylker i Florida i perioden januar 2004 til april 2020. Data ble hentet fra åpne, fylkesvise registre (N=13 132). Basert på tidligere års rapporterte tilfeller i månedene mars–april, ble det gjort en sammenligning med rapporterte tilfeller i mars–april 2020. I denne perioden var alle skoler stengt i Florida. Analysene viste 27 prosent nedgang i forhold til forventet antall. Forskerne mener at dette er et konser-

vativt anslag og hevder det er sannsynlig at antallet barnemishandlingssaker ville vært høyere i denne perioden som var preget av økonomiske, fysiske og psykiske stressbelastninger. Ifølge forskerne skyldes nedgangen trolig manglende kontakt mellom barn og de som vanligvis rapporterer mishandling, særlig lærere og annet skolepersonell, men også politi, helsepersonell og barnets slekt. Nedgangen lignet nedgangen som ble observert under sommerferiemånedene med stengte skoler.

Rapoport, Hailey, Emily & Andrew (2020) undersøkte antallet innrapporterte tilfeller av barnemishandling per måned til barneverntjenesten i New York, fra januar 2015 til mai 2020. Registerdata ble gitt av *New York City Administration for Children's Services* (totalt antall som inngår i analysen er ikke oppgitt, men innrapporterte tilfeller mars–april–mai 2020 var 10 842). Forskerne undersøkte også antallet igangsatte undersøkelsessaker i barnevernet i New York per måned i den samme perioden (N=1304). Rapoport et al. brukte antall observerte tilfeller per måned i perioden frem til mars 2020 for å anslå forventet antall barnemishandlingssaker og antall undersøkelsessaker i henholdsvis mars, april og mai 2020, en periode med utbredt sosial distansering og skolestengning i New York. Analysene viste statistisk signifikant nedgang i rapporterte barnemishandlingssaker på 28,8 prosent i mars, 51,5 prosent i april og 46 prosent i mai. For igangsatte undersøkelsessaker var nedgangen 43,5 prosent i mars, 29,1 prosent i april og 23,8 prosent i mai – nedgangen i april og mai var ikke statistisk signifikant forskjellig fra tidligere år. Forskerne refererer til nasjonale data for USA som viser at helsepersonell og skolepersonell står for over en tredjedel av innrapporteringen av barnemishandlingssaker. Den reduserte kontakten disse yrkesgruppene har hatt med barn og unge i perioden med samfunnsnedstengning, kan forklare mye av nedgangen i rapportering, ifølge forskerne. De peker på at antallet kan ha sunket fordi mange barn har vært avskåret fra å treffe potensielle overgripere utenfor familien under samfunnsnedstengningen, men innvender at en stor majoritet av overgrepene skjer innenfor familien, ifølge nasjonale data. Rapoport et al. (2020) mener at det reelle antallet barnemishandlingstilfeller trolig er høyere enn anslaget, og viser til forskning som viser en økning i både risikofaktorer og faktisk mishandling i krisetider. Forskerne henviser også til observert økning under covid-19 i pågang til hjelpetelefoner for barn samt økning i innkomne barn på sykehus med alvorlige skader som skyldes familievold, men dette er foreløpig ikke vist i studier.

Barboza og kolleger (2020) studerte antall og fordeling av mishandlingssaker anmeldt til politiet i Los Angeles, California mellom juli 2019 og juli 2020 (N=1275). Registerdata for 5808 boområder ble gjort tilgjengelig av Los Angeles fylke. Forskerne analyserte antallet anmeldte mishandlingssaker med henblikk på faktorer ved den enkelte familie og ved boområdet, samt graden av sosial/samfunnsnedstengning. De studerte dermed både endring i totalt antall innrapporteringer, og hvilke boområder som viste økning, nedgang eller ingen endring.

Studien viste en statistisk signifikant nedgang i anmeldte saker på 7,95 prosent fra før til etter pandemien (Barboza et al., 2020). Det var ingen statistisk signifikant assosiasjon mellom antall anmeldte saker og tiltak som nedstengning og sosial distansering. Analysene viste at nedgangen i anmeldte saker ikke gjaldt i alle boområder; i noen områder økte antallet, og i andre områder var det ingen endring. I boområder med tidligere høye forekomster av barnemishandlingssaker økte antallet anmeldelser. Boområder med nedgang i anmeldelser var områder med allerede lave frekvenser av mishandling. Fem av Los Angeles' 25 politidistrikt hadde det høyeste antallet rapporterte barnemishandlinger både før og etter pandemien, med samlet sett respektive 44 og 49 prosent av alle tilfeller i hele byen. Det var ingen signifikante forskjeller med hensyn til bl.a. type mishandling, men nedgang i hendel-

ser i eneboliger og økning i hendelser på fortau. Faktorer som var assosiert med økt antall innrapporterte tilfeller av mishandling etter pandemien, var økonomiske belastninger knyttet til bolig, fattigdom, skolefravær, foreldres manglende deltakelse i arbeidslivet og lav skåre på California Strong Start Index som måler barnets helse og ulike ressurser i familien ved barnets fødsel.

Bullinger, Raissian, Feely & Schneider (2020) undersøkte månedlige både rapporterte og bekreftede (igangsatte) barnemishandlingssaker i alle fylker i Indiana, USA, mellom januar 2013 og mai 2020. Registerdata ble gjort tilgjengelig av Indiana's Department of Child Services (antall ikke oppgitt). Disse dataene ble sett i sammenheng med data fra mobiltelefoner, som kunne si noe om grad av nedstengning/hjemmetilværelse. (Forfatterne anfører at de ikke kan skille mellom foreldre som var hjemme på grunn av hjemmekontor, og foreldre som var hjemme fordi de hadde mistet arbeidet.)

Resultatene viste at antallet både rapporterte og bekreftede barnemishandlingssaker hadde gått klart ned i april og mai 2020 i alle fylker (prosentvis endring ikke oppgitt, Bullinger et al., 2020). Studien delte fylkene inn i fire etter hvor mye økt hjemmetid befolkningen hadde i mars–april: kvartil 1 hadde minst økning i hjemmetid og kvartil 4 størst økning i hjemmetid. Liten økning i hjemmetid kan skyldes at foreldre ikke hadde jobb som tillot det. Kvartil 1 var også den kvartilen med lavest gjennomsnittlig inntekt, høyest andel fattige og høyest andel minoritetsbefolkning. Kvartil 1 hadde gjennomgående høyest antall rapporterte og bekreftede mishandlingssaker siste 12 måneder. Nedgangen i rapporterte og bekreftede barnemishandlingssaker var *større* enn i kvartil 4, som lå i den andre enden på de beskrevne sosiodemografiske parameterne. Relativ til kvartil 1 viste kvartil 4 en økning i rapporterte saker på 24,1 prosent og bekreftede saker på 17,9 prosent.

Kvartil 4 hadde størst økning i hjemmetid, høyest gjennomsnittlig inntekt og lavest andel fattige. Denne kvartilen hadde gjennomgående lavest antall rapporterte og bekreftede mishandlingssaker siste 12 måneder, men nedgangen var lavere her (med tidligere minst andel saker) enn i kvartil 1 (med tidligere størst andel). Resultatene viste en økning i vanskjøtsel (sammenlignet med kvartil 1) i kvartil 4, den gruppen som var mest preget av hjemmetilværelse. Denne relative økningen var primært drevet av fylker med høy befolkningstetthet. Forskerne tror det skyldtes at skolestengningen gjorde at barn i langt større grad måtte klare seg selv, selv om foreldrene var mer hjemmeværende.

Whaling og kolleger (2020) undersøkte antallet nyåpnede forebyggende barnevernssaker i New York City i månedene januar–februar–mars i 2013 til 2020 (mao. ikke innrapporterte mishandlingssaker som Barboza et al, 2020). Forebyggende barnevernssaker kunne omhandle bl.a. foreldrestøtte og stresshåndtering, barnepass, boligstøtte, familievold, rusmiddelbruk og familierapi. Registerdata var tilgjengelig fra New York City's Administration for Children's Services (antall ikke oppgitt). Resultatene viste at antallet nyåpnede saker i mars 2020 var under halvparten av gjennomsnittet for mars 2013–2019 (393 vs. 1013). Det var 61 prosent færre nyåpnede saker i mars 2020 sammenlignet med mars måned i de sju foregående årene. Forskerne refererer til at tidligere forskning viser at barnemishandlingssaker øker, ikke synker, i krisetider. Denne studien tyder derfor på at familier som har behov for hjelp, ikke får dette, ifølge forskerne. Når familier og barn ikke får nødvendig støtte og tiltak, kan negative situasjoner eskalere og langt mer inngripende tiltak bli nødvendig på et senere tidspunkt, f.eks. omsorgsovertakelse (Whaling et al., 2020).

Faktorer relatert til mulig barnemishandling under covid-19

Brown, Doom, Lechuga-Peña, Watamura & Koppels (2020) undersøkte sammenhenger mellom foreldres opplevde stress under pandemien og potensial for barnemishandling.

Forskerne rekrutterte familier gjennom ulike støttetjenester for barn og familier i Rocky Mountain-regionen i USA (N=183). Undersøkelsen kartla blant annet foreldres opplevde stress knyttet til covid-19, foreldres relasjon seg imellom og til barnet, foreldres og barns helse, risikofaktorer ved foreldres psykiske helse, beskyttende faktorer ved foreldrenes situasjon under pandemien, som opplevd støtte, kontroll og aksept. I tillegg ble det stilt spørsmål som skulle anslå potensiale for barnemishandling, med fokus på opplevd ensomhet, familiekonflikter samt rigiditet i relasjonen til barn.

Resultatene viste en positiv korrelasjon mellom potensialet for barnemishandling og en opphopning av covid-19-relaterte stressfaktorer (f.eks. fysisk helse hos barn og foreldre, relasjoner til partner og barn, barns skolesituasjon) samt symptomer på angst og depresjon (moderat korrelert). På den annen side, større grad av opplevd foreldrestøtte og opplevd kontroll under pandemien var negativt korrelert med potensialet for barnemishandling.

Lawson, Piel & Simon (2020) undersøkte faktorer assosiert med barnemishandling under covid-19, som tap av arbeid, og hvorvidt foreldrenes evne til å se situasjonen på en annen måte (*cognitive reframing*) modererte assosiasjonene mellom tap av arbeid og barnemishandling. «*Reframing*» innebærer å kunne omdefinere belastningene og gjøre dem mer håndterlige. Utvalget bestod av 342 foreldre med barn i alderen 4–10 år bosatt i USA og rekruttert via annonse på Facebook ('snøballrekruttering').

Resultatene viste at det var økt odds for å psykologisk mishandle sine barn under pandemien blant foreldre som mistet arbeidet, var mer deprimerte og tidligere hadde mishandlet barna psykisk. Blant foreldre som mistet arbeidet, men klarte å se situasjonen på en annen måte, minsket oddsen for å utsette sine barn for fysisk mishandling. Forskerne mente at å miste arbeidet under covid-19 innebar en økt risiko for barnemishandling. Det å greie å se situasjonen på en annen måte (*reframing*) kan senke denne risikoen.

Diskusjon

Nedgang i rapportert mishandling

De fem registerstudiene viser først og fremst sammenfallende mønstre, men også noen forskjeller. Alle de fire studiene som hadde målt *innrapportert* eller *anmeldt* mishandling, rapporterte en klar nedgang etter covid-19 (fra mars 2020) på mellom 7,95 og 43,5 prosent (Barboza et al., 2020; Baron et al., 2020; Bullinger et al., 2020; Rapaport et al., 2020). Alle de tre studiene som hadde målt igangsatte barnevernssaker, rapporterte også en klar nedgang etter covid-19 på mellom 28,8 og 61 prosent (Bullinger et al., 2020; Rapaport et al., 2020; Whaling et al., 2020). (Ikke alle studier oppga prosentvis endring.) To studier undersøkte lokale variasjoner i henholdsvis storbyen Los Angeles og delstaten Indiana. Begge studiene viste en generell nedgang i henholdsvis antallet anmeldte mishandlingssaker på 7,95 prosent og rapporterte og bekreftede barnemishandlingssaker (Barboza et al., 2020; Bullinger et al., 2020). Imidlertid fant Barboza et al. en økning i boområder i Los Angeles der omfanget av innrapportert mishandling lå høyest før covid-19 og en nedgang i boområder der innrapportert mishandling lå lavest. Økningen i mishandling fant hovedsakelig sted i boområder som før covid-19 hadde flest strukturelle risikofaktorer, som arbeidsledighet, lite sosial støtte og usikkerhet med hensyn til bolig og mat. I USA har dette også vært faktorer som har hatt sterk sammenheng med hvor hardt de har vært rammet av sykdom/død knyttet til covid-19 (Barboza et al., 2020). Boområder med færre tilfeller av mishandling etter covid-19 var områder med lav strukturell risiko.

I studien av Barboza et al. fant forskerne ingen assosiasjon mellom nedgang i anmeldt mishandling og grad av samfunnsnedstengning. Studien av Bullinger et al. viste en annen

trend ved å se nærmere på økonomiske forskjeller og tid hjemme, nemlig at de fylkene i Indiana der det var minst grad av hjemmetilværelse (og mer fattigdom), der var nedgangen i rapporterte og igangsatte mishandlingssaker størst, men de hadde fremdeles det høyeste nivået på antallet saker. De fylkene i delstaten som hadde størst grad av hjemmetilværelse (og høyere inntekt), hadde den minste nedgangen, men fremdeles det laveste nivået på mishandlingssaker. Årsaken til den relativt lavere nedgangen var blant annet en observert økning i vanskjøtsel (*neglect*) som kan skyldes skolestengning og økning i barns alenetid.

Forskerne bak de nord-amerikanske studiene er alle tydelige på at de mener nedgangen i rapportert og bekreftet mishandling av barn sannsynligvis ikke skyldes en *faktisk* nedgang i forekomst av mishandling, men i stedet manglende oppdagelse og rapportering. Forskerne hevder at det trolig er en *økning* i mishandling, gitt pandemiens belastninger på familiene (Baron et al., 2020; Rapaport et al., 2020; Whaling et al., 2020). I den forklaringen skyldes nedgangen i rapportering i så fall ikke covid-19-pandemien i seg selv, men nedstengningen, primært av skolene, men også begrensningene i tilgang på særlig helsetjenestene. De to tverrsnittstudiene i denne oversikten (Brown & Doom et al., 2020; Lawson et al., 2020) samt én registerstudie (Barboza et al., 2020) fant en sammenheng mellom økt risiko for mishandling av barn og økonomiske vansker, tap av arbeid, foreldres symptomer på angst og depresjon samt tidligere barnemishandling. Tidligere studier har vist økning i mishandling av barn under og etter katastrofer og kriser (Curtis, Miller & Berry, 2000; Keenan, Marshall, Nocera & Runyan, 2004; Seddighi, Salmani, Javadi & Seddighi, 2019). Samtidig viser Bullinger et al. (2020) et mer nyansert bilde: Blant rikere foreldre, som også kunne være hjemme mer enn før, ble det registrert en svakere nedgang i barnemishandlingssaker sammenlignet med fattigere foreldre som ikke var hjemme mer enn før pandemien. I denne studien var hjemmetilværelse og høyere inntekt hos foreldre risikofaktorer for lavere nedgang i mishandlingssaker.

Omfattende forskning løfter frem betydningen av arbeidsledighet/økonomiske vansker, foreldres psykiske vansker og rusmiddelavhengighet som viktige risikofaktorer for mishandling av barn (f.eks. Austin et al., 2020). Covid-19-pandemien og påfølgende samfunnsnedstengning har trolig ført til økt relativ fattigdom (økte forskjeller), økt tetthet/samvær i familiene, økt press på foreldre og medfølgende økt behov for stresshåndtering. Sammenstilte resultater fra internasjonale studier av relasjoner mellom barn og foreldre under pandemien (Nøkleby et al., 2021), viser sammenhenger mellom, på den ene siden, foreldres covid-19-relaterte stressfaktorer, manglende følelsesregulering, dårlige foreldrepraksiser, depresjon og angst – og på den andre siden, barn og unges stress, atferdsvansker, separasjonsangst og psykiske vansker. Tidligere forskning på faktorer som øker barnemishandling, kan peke i retning av at nedgangen i barnevernssaker skyldes manglende rapportering og ikke nedgang i mishandling av barn (f.eks. Seddighi et al., 2019). Dette er i så fall alvorlig for de barna det gjelder. På den annen side kan vi ikke helt se bort fra muligheten for at det har vært en reell nedgang (eller stabilitet) i barnemishandling i denne perioden. Det kan være at andre aspekter ved pandemien har medført lavere risiko og høyere grad av beskyttelsesfaktorer, eller at pandemien slår ulikt ut for ulike sårbare grupper.

Annerledes i Norge?

I Norge er ikke endelige tall fra barnevernet for 2020 publisert per januar 2021, men Bufdirs siste statusrapport viste ingen tydelig nedgang i bekymringsmeldinger til barnevernet på nasjonalt nivå, men klare lokale variasjoner (Bufdir, 2020b). En norsk kvalitativ studie blant 20 ledere av familievernkontor under nedstengningen fant at brukerne av familiekontorene hadde helt ulike opplevelser med nedstengningen (Øverli & Gundersen, 2020). Mange par

eller familier hadde, ifølge kontorlederne, fått det bedre under nedstengningen. De hadde fått mer tid sammen, mer ro i hverdagen og snakket bedre sammen. Noen par og familier opplevde derimot at hjemmet hadde vært som en trykkoker uten ventil. «I saker med vold og sterk kontroll, bidro smittefrykt og nedstengning av tilbud, pålegg om å ikke dra på besøk eller være nær andre mennesker enn husstandsmedlemmene, til en forverring av situasjonen» (side 33). Øverli og Gundersen (2020) vurderte at krisesituasjonen hadde forsterket de sosiale forskjellene. Mange brukere som før krisen hadde moderate problemer, opplevde en bedring i situasjonen, mens brukere med mer alvorlige problemer fikk det stadig verre, med stengte skoler og barnehager, økonomiske bekymringer og usikre arbeidsforhold (Øverli & Gundersen, 2020).

I den norske studien av Hafstad og Augusti (2020) viste analysene at den sterkeste sammenhengen mellom tidligere rapporterte risikofaktorer og voldsutsatthet under skolenedstengningen, var tidligere erfaringer med vold eller overgrep, dernest oppvekstbetingelser. Familieøkonomi viste en lavere og ikke statistisk signifikant sammenheng. Ungdom som oppga at de hadde vært utsatt for en form for vold under nedstengningen, rapporterte noe forhøyet konfliktnivå i familien. Studien viste ingen sammenheng mellom foreldres tap av arbeid og opplevd vold blant ungdom.

Det er foreløpig for tidlig å si om det har skjedd endringer i Norge med hensyn til både rapportering og faktisk omfang av mishandling av barn under covid-19-nedstengningen. Det synes sannsynlig at det økede trykket i USA med hensyn til både selve covid-19-pandemien og til dels lange perioder med stengte skoler, har ført til større endringer enn i Norge, men at mekanismene med lavere rapportering og eventuelt økt mishandling kan være de samme.

Begrensninger ved studien

Denne hurtigoversikten er av hensyn til behov for rask resultatrapportering utført i løpet av kort tid, og dermed har vi ikke vurdert de inkluderte studienes risiko for systematiske skjevheter eller utført en systematisk syntese. De inkluderte studienes forskningsdesign tilsier at vi ikke kan trekke direkte slutninger om kausalitet. To av studiene var publisert, men ikke fagfellevurdert på inklusjonstidspunktet (preprints, Bullinger et al., 2020; Whaling et al., 2020), og det er mulig at disse funnene kan endres. Samlet betyr dette at resultatene må leses med noe forbehold. Videre publiseres studier om covid-19-pandemiens ulike følger for barn og unge fortløpende, og denne oversikten inkluderer ikke studier som ble publisert etter overgangen september/oktober 2020. De inkluderte studiene er alle fra USA, hvilket kan utgjøre en begrensning i den grad resultater ikke er overførbare til Norge. USA er hardere rammet av covid-19 enn Norge er, og den sosiale gradienten ved pandemiens konsekvenser er trolig sterkere enn i Norge. Velferdssystemet tilbyr færre universelle velferdstjenester, bolignøden er større, ved arbeidsledighet mistes også ofte sykeforsikringen og ved stengte skoler mister mange et gratis måltid (OECD, 2020; OECD, 2015). Aspekter som styrker oversikten, er at vi gjorde grundige litteratursøk, vi fulgte en systematisk fremgangsmåte i utvelgelse av studier, og vi har vurdert resultatene i lys av andre norske studier.

Konklusjon

Resultatene fra denne oversikten viser en klar nedgang i rapporterte og igangsatte barnevernssaker etter covid-19. Gitt annen forskning om årsaker til mishandling av barn, er det mulig at faktisk mishandling har økt, men at nedstengning av skole, helsetjenester, fritids-

tilbud m.m. har gjort det vanskeligere å oppdage og rapportere at barn blir utsatt for mishandling. Pandemien kan også ha ført til endringer som beskytter mot mishandling. Funnene må bekreftes i nye studier. Det er ennå ikke sikkert om trenden med nedgang i rapportering ses i Norge, og vi vet heller ikke om faktisk mishandling har økt, men beslutningstakere og tjenesteutøvere i kontakt med barn og unge bør være aktsomme overfor situasjonen. Det er behov for at forskning følger den videre utviklingen, i form av både longitudinelle studier i Norge og internasjonale systematiske kunnskapsoppsummeringer.

Takk

Takk til Bufdir som finansierte det overordnede prosjektet beskrevet i Nøkleby et al. (2021). Takk også til bibliotekarene Ingvild Kirkehei og Elisabet Hafstad ved Folkehelseinstituttet som designet og utførte litteratursøket. Takk til anonyme fagfeller for innspill til tidligere versjon av artikkelen.

Referanser

- Administration for Children and Families (2020). *Child maltreatment 2018*. U.S. Department of Health & Human Services, Administration for Children and Families Administration on Children, Youth and Families Children's Bureau. USA, Washington. Hentet fra <https://www.acf.hhs.gov/sites/default/files/documents/cb/cm2018.pdf#page=21>
- Anda, R.F., Felitti, V.J., Bremner, J.D., Walker, J.D., Whitfield, C., Perry, B.D., Dube, S.R. & Giles, W.H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256, 174–186. <https://doi.org/10.1007/s00406-005-0624-4>
- Arksey, H. & O'Malley, L. (2005) Scoping studies: towards a methodological framework. *International Journal of Social Research Methodology*, 8(1), 19–32. <https://doi.org/10.1080/1364557032000119616>
- Austin, A.E., Lesak, A.M. & Shanahan, M.E. (2020). Risk and Protective Factors for Child Maltreatment: a Review. *Current Epidemiology Reports*, 7, 334–342. <https://doi.org/10.1007/s40471-020-00252-3>
- Barboza, G.E., Schiamberg, L.B. & Pacht, L. (2020). A Spatiotemporal Analysis of the Impact of COVID-19 on Child Abuse and Neglect in the City of Los Angeles, California. *Child Abuse & Neglect*. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104740>
- Baron, E.J., Goldstein, E.G. & Wallace, C.T. (2020). Suffering in silence: How COVID-19 school closures inhibit the reporting of child maltreatment. *Journal of Public Economics*, 190, 104258 <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104258>
- Belsky, J. (1993). Etiology of child maltreatment: A developmental ecological analysis. *Psychological Bulletin*, 114(3), 413–434. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.114.3.413>.
- Berzenski, S.R., Yates, T.M. & Egeland, B. (2014). A Multidimensional View of Continuity in Intergenerational Transmission of Child Maltreatment. I: J.E. Korbin & R.D. Krugman (Red.), *Handbook of child maltreatment* (s. 115–129). Dordrecht: Springer.
- Bronfenbrenner, U. (1979) *The ecology of human development, experiments by nature and design*. Cambridge, Mass, USA: Harvard University Press.
- Brown, D.S., Fang X. & Florence, C.S. (2011). Medical Costs Attributable to Child Maltreatment: A Systematic Review of Short- and Long-Term Effects. *American Journal of Preventive Medicine*, 41(6), 627–635. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2011.08.013>
- Brown, S.M., Doom, J.R., Lechuga-Peña, S., Watamura, S.E. & Koppels, T. (2020). Stress and parenting during the global COVID-19 pandemic. *Child Abuse and Neglect*, 110 (del 2), 104699. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104699>
- Bufdir (2020a). *Statusrapport 1. Utsatte barn og unges tjenestetilbud under Covid19 pandemien*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Hentet fra https://bufdir.no/Bibliotek/Bufdirs_publicasjoner/Dokumentside/?docId=BUF00005136

- Buifdir (2020b). *Statusrapport 10. Utsatte barn og unges tjenestetilbud under covid-19-pandemien*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. Hentet fra <https://buifdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00005223>
- Buifdir (2020c). *Bekymringsmeldinger til barnevernet. Tall fra Statistisk Sentralbyrå*. Hentet fra https://buifdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Bekymringsmeldinger/#heading87391
- Bullinger, L., Raissian, K., Feely, M. & Schneider, W. (2020). The Neglected Ones: Time at Home During COVID-19 and Child Maltreatment (preprint). SSRN. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3674064>
- Curtis, T., Miller, B. C. & Berry, E. H. (2000). Changes in reports and incidence of child abuse following natural disasters. *Child Abuse & Neglect*, 24(9), 1151–1162. [https://doi.org/10.1016/s0145-2134\(00\)00176-9](https://doi.org/10.1016/s0145-2134(00)00176-9)
- Drake, B. & Jonson-Reid, M. (2014). Poverty and Child Maltreatment. I J.E. Korbin & R.D. Krugman (Red.), *Handbook of child maltreatment* (s. 131–148). Dordrecht: Springer.
- Gardner, M.J., Thomas, H.J. & Erskine, H.E. (2019). The association between five forms of child maltreatment and depressive and anxiety disorders: A systematic review and meta-analysis. *Child Abuse & Neglect*, 96, 104082. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104082>
- Gruhn, M.A. & Compas, B.E. (2020). Effects of maltreatment on coping and emotion regulation in childhood and adolescence: A meta-analytic review. *Child Abuse & Neglect*, 103, 104446 <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104446>
- Hafstad, G.S. & Augusti, E.M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten* (Rapport 4/2019). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra <https://www.nkvts.no/rapport/ungdoms-erfaringer-med-vold-og-overgrep-i-oppveksten-en-nasjonal-undersokelse-av-ungdom-i-alderen-12-til-16-ar/>
- Hafstad, G.S. & Augusti, E.M. (2020). *Barn, ungdom og koronakrisen* (Rapport 2/2020). Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra <https://www.nkvts.no/rapport/barn-ungdom-og-koronakrisen-en-landsomfattende-undersokelse-av-vold-overgrep-og-psykisk-helse-blant-ungdom-i-norge-varen-2020-delrapport-1-av-3/>
- Halpern, S.C., Schuch, Barreto, F., Scherer, J.N., Sordi, A.O., Pachado, M., Dalbosco, C., Fara, L., Pechansky, F., Kessler, F. & Von Diemen, L. (2018). Child Maltreatment and Illicit Substance Abuse: A Systematic Review and Meta-Analysis of Longitudinal Studies. *Child Abuse Review*, 27, 344–360. <https://doi.org/10.1002/car.2534>
- Keenan, H. T., Marshall, S. W., Nocera, M. A. & Runyan, D. K. (2004). Increased incidence of inflicted traumatic brain injury in children after a natural disaster. *American Journal of Preventive Medicine*, 26(3), 189–193. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2003.10.023>
- Korbin, J.E. & Krugman, R.D. (red.) (2014). *Handbook of child maltreatment*. Dordrecht: Springer
- Lawson, M., Piel, M.H. & Simon, M. (2020). Child Maltreatment during the COVID-19 Pandemic: Consequences of Parental Job Loss on Psychological and Physical Abuse Towards Children. *Child Abuse and Neglect*, 110 (del 2), 104709. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104709>
- Levac, D., Colquhoun, H. & O'Brien, K.K. (2010) Scoping studies: advancing the methodology. *Implementation Science*, 5(1), 69. <https://doi.org/10.1186/1748-5908-5-69>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2007). *Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole*. NOVA rapport, 20, 2017. Oslo: NOVA. <http://hdl.handle.net/20.500.12199/4952>
- Mossige, S. & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge. Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. NOVA rapport, 5, 2016. Oslo: NOVA. <http://hdl.handle.net/20.500.12199/5104>
- Nøkleby, H., Berg, R.C., Muller, A.E. & Ames, H.M.R. (2021). *Konsekvenser av covid-19 på barn og unges liv og helse: en hurtigoversikt*. 2021. Oslo: Folkehelseinstituttet. Hentet fra <https://www.fhi.no/publ/2021/konsekvenser-av-covid-19-pa-barn-og-unges-liv-og-helse/>
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (2015) *Integrating Social Services for Vulnerable Groups*. Lest 10. februar 2021. <https://www.oecd.org/els/integrating-the-delivery-of-social-services-for-vulnerable-groups-9789264233775-en.htm>
- OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) (2020) *OECD Stat*. Lest 10. februar 2021. <https://stats.oecd.org/>

- Pacheco, J.T.B., Irigaray, T.Q., Werlang, B., Nunes, M.L.T. & de Lima Argimon I.I. (2014). Childhood maltreatment and psychological adjustment: a systematic review. *Psychology/Psicologia Refl exão e Crítica*, 27(4), 815–824. <https://doi.org/10.1590/1678-7153.201427422>
- Rapoport, E., Hailey, R., Emily, S. & Andrew, A. (2020). Reporting of Child Maltreatment During the SARS-CoV-2 Pandemic in New York City from March to May 2020. *Child abuse & neglect*. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104719>
- Rasmussen, I. & Vennemo, H. (2017). *Samfunnsøkonomiske konsekvenser av omsorgssvikt og vold mot barn* (Rapport 2017/12). Vista Analyse AS. <https://www.vista-analyse.no/no/publikasjoner/samfunnsokonomiske-konsekvenser-av-omsorgssvikt-og-vold-mot-barn/>
- Seddighi, H., Salmani, I., Javadi, M. H. & Seddighi, S. (2019). Child abuse in natural disasters and conflicts: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 1524838019835973. <https://doi.org/10.1177/1524838019835973>
- Teicher, M.H., Samson, J.A., Anderson, C.M. & Ohashi, K. (2016). The effects of childhood maltreatment on brain structure, function and connectivity. *Nature Reviews Neuroscience*, 17, 652–666. <https://doi.org/doi:10.1038/nrn.2016.111>
- Young-Southward, G., Eaton, C., O'Connor, R. & Minnis, H. (2020). Investigating the causal relationship between maltreatment and cognition in children: A systematic review. *Child Abuse & Neglect*, 107, 104603 <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104603>
- Whaling, K., Sarkissian, A.D., Larez, N., Sharkey, J., Allen, M. & Nylund-Gibson, K. (2020). Reduced child maltreatment prevention service case openings during COVID-19 [Preprint okt. 2020]. Research Square. <https://doi.org/10.21203/rs.3.rs-30930/v1>
- Widom, C.S. (2014). Longterm Consequences of Child Maltreatment. I J.E. Korbin & R.D. Krugman (Red.), *Handbook of child maltreatment* (s. 225–250). Dordrecht: Springer.
- Øverli, I.T. & Gundersen, T. (2020). *Familievernet under covid-19. Erfaringer og læring under nedstengning og i en ny hverdag* (Notat 3/2020). Oslo: Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <https://fagarkivet.oslomet.no/handle/20.500.12199/6492>